

De Strandvlo

Verantwoordelijke uitgever: Francis kerckhof, Muscartstraat 14, 8400 Oostende

VLIZ VZW
WANDELAARKAAI 7
B-8400 OOSTENDE
BELGIË

Tijdschrift
van **De Strandwerkgroep België**

Jaargang 39
2019

Periodiek van **De Strandwerkgroep, vereniging voor mariene biologie**

Voorzitter

Jean Paul Vanderperren

Hoogstraat 137, 1980 Zemst

☎ 015/34.07.81 (thuis)

e-mail :

0472/94.14.48 (gsm)

jeanpaul.vanderperren@telenet.be

Secretaris

Tom Ameye

Spaanse Lindebaan 175, 1850 Grimbergen

☎ 0475/69.06.27

e-mail : tom.ameye@skynet.be

Penningmeester & ledenadministratie

Floris Verhaeghe

Torhoutstraat 124, 8610 Kortemark

☎ 0479/89.01.09

e-mail : plattekaas@hotmail.com

Redactieraad - De Strandvlo

Ingrid Jonckheere

St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670 Koksijde

☎ 058/52.19.46 (thuis)

050/81.37.68 (ouders)

0475/25.52.82 (gsm)

e-mail : ingrid.jonckheere@west-vlaanderen.be

Guido Rappé

Kapelstraat 3, 9910 Ursel

☎ 09/374.39.68

0485/91.81.93

e-mail : guido.rappe@gmail.com

Public Relations

Aáron Fabrice

R. Buylestraat 11, 8670 Oostduinkerke

☎ 0492/77.31.28

e-mail : aaron.fabrice@gmail.com

Bestuurslid

Francis Kerckhof

Muscarstraat 14, 8400 Oostende

☎ 0473/95.30.59

e-mail : fkerckhof@naturalsciences.be

Website: www.strandwerkgroep.be - **Vragen ?** info@strandwerkgroep.be

Facebook: <https://www.facebook.com/Strandwerkgroep/>

Strandvondsten: waarnemingen@strandwerkgroep.be

Webcontact: Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

Abonnementsprijs 2019

Belgische leden: **17 Euro**. Buitenlandse leden: **20 Euro**.

Te storten op:

IBAN **BE19000149342412**

BIC **BPOTBEB1**

op naam van "De Strandwerkgroep" p/a Floris Verhaeghe (zie hoger).

❖ Foto cover: De Panne (f

**Aandacht nieuw rekeningnummer !
Abonnementsprijs 2019**

Belgische leden: 17 Euro. Buitenlandse leden: 20 Euro.

Te storten op:

Rekeningnr.: BE14 9733 6721 7883

Bic: ARSPBE22

op naam van "De Strandwerkgroep" p/a Floris Verhaeghe (zie hoger).

INHOUD

Jaargang 39 nr. 3-4 (2019)

Inhoud, Excursiekalender SWG 2020, Jaarvergadering 2020, Meerdaagse excursie 2020, Excursiekalender Nederlandse SWG 2020	73
Francis Kerckhof Nieuwe waarnemingen van Platte oesters <i>Ostrea edulis</i> Linnaeus, 1758 op gezonken boeien voor de kust van Nieuwpoort	80
Ingrid Jonckheere en Francis Kerckhof Nieuwe vondsten van de Stralende paardenmossel <i>Modiolus adriaticus</i> Lamarck, 1819 uit de zuidelijke Noordzee	86
Francis Kerckhof De Brakwaterstrandschelp <i>Rangia cuneata</i> G.B. Sowerby I, 1832 heeft nu ook de kustzone bereikt	89
Franky Bauwens Het Strand van Zeebrugge, immens groot en onbekend?	92
Marie-Thérèse Vanhaelen De Blauwe haarkwal <i>Cyanea lamarckii</i> en enkele andere waarnemingen te Koksijde in 2018	100
Marie-Thérèse Vanhaelen Een Rechtsgestreepte platschelp <i>Tellina fabula</i> met afwijkende bestreping in 2017 te Koksijde	102
Nieuwsbericht	105
Inhoud jaargang 39	107

WOORD VOORAF

Jammer genoeg zal deze jaargang van De Strandvlo geen vier nummers tellen. We voegden nummer drie en vier samen maar wel in kleur. Ook voor volgend jaar zijn we van plan om De Strandvlo in kleur en op beter papier te drukken. En dat net nu de subsidies door de overheid wegvielen – zonder veel boe of ba... - en we dus zelf zullen moeten zien dat ons ‘potje’ gevuld raakt. In november organiseerden we daarom een vorming die vooral voor de redactieraad (sprekers en organisatie) heel wat tijd in beslag nam. Met 45 inschrijvingen was die een succes en we zullen die door de vele aanvragen nog eens herhalen in februari 2020. En dat levert inkomsten op, vandaar.

In dit nummer is er vooral aandacht voor enkele inheemse en niet inheemse schelpdieren die zich voor onze kust verspreiden.

Op de binnenflap kleeft een sticker waarop ons nieuw bankrekeningnummer staat. Het zou fijn zijn moesten jullie het lidgeld voor 2020 op dit nummer storten.

We wensen jullie een gezellig eindejaar en veel mooie strandvondsten in 2020.

Excursiekalender SWG – 2020

- **Zaterdag 18 januari : Blankenberge**
De eerste excursie van 2020 brengt ons naar **Blankenberge**.
Afspraak om **12h30** op de zeedijk ter hoogte van de Félicien Ropshelling en de vuurtoren. Het laag water komt er rond 13h36.
- **Zaterdag 15 februari : Oostende Halve Maan**
Voor de tweede excursie van 2020 trekken we op zaterdag 15 februari naar **Oostende Halve Maan**, waar we naar leven op de strandhoofden kunnen zoeken.
Afspraak om **11h** af aan de Halvemaandijk (parking voor de vuurtoren). Het laag water valt rond 12h12 (+0.04 mTAW). Deze excursie organiseren we in samenwerking met Natuurpunt Middenkust.
- **Zaterdag 22 februari : Jaarvergadering (zie verder in dit nummer)**
- **Zaterdag 14 maart: Grote Schelpenteldag - Verschillende locaties langs de kust**
De Strandwerkgroep neemt ook dit jaar deel aan de derde **Grote Schelpenteldag**. Met onze kennis van de mariene biologie willen we een steentje bijdragen aan dit project van burgerwetenschap ('citizen science'). Meer informatie volgt later.
- **Meerdaagse 2020 - 6/04/2020 tot 13/04/2020 Bretagne (La Turballe) (zie verder in dit nummer)**
- **Zondag 10 mei : Audresselles (FR)**
Op zondag 10 mei 2020 trekken we naar **Audresselles** aan de Opaalkust.
Afspraak om **9h30** aan de Pointe du Nid de Corbet. Dat is langs de D940, net ten noorden van het dorp. Je kan er parkeren op een kleine parking ofwel langs de D940. Een waadpak kan bij deze excursie van pas komen.
- **Zondag 7 juni : Oostduinkerke St-André**
Afspraak om **8h30** op het einde van de Scottlaan (tegenover boothotel "La Péniche", coördinaten 51° 7' 47" N, 2° 39' 23" O). Laagwater om 9h26.
- **Zondag 5 juli : Raversijde**
Afspraak op de Zeedijk in **Raversijde** om **20h** ter hoogte van het Domein Prins Karel, voor de Roze Villa. In samenwerking met Natuurpunt Middenkust en onder de deskundige leiding van Francis Kerckhof. Het laagwater komt er rond 20h52.

- **Zaterdag 22 augustus : Groot Buitenschoor**

Op zaterdag 22 augustus 2020 zijn we te gast bij de Schorrenwerkgroep van Natuurpunt Antwerpen Noord en brengen we een bezoek aan het Groot Buitenschoor.

Afspraak om 10h aan het e-paviljoen van BASF op de Scheldelaan, Antwerpen (t.o.v. ingang 6 van BASF). Na de wandeling kunnen we er nog iets drinken en onze picknick opeten.

- **Zaterdag 19 september : Zeebrugge jachthaven**

Elk jaar bezoeken we de **jachthaven van Zeebrugge**. Dit is dan ook een bijzondere locatie omdat de fauna en flora die we hier kunnen bestuderen zo anders is dan deze van het strand. Deze excursie gaat dit jaar door op zaterdag 19 september.

Afspraak om 10h op het einde van Rederskaai (bij het havengebouwtje van de RBSC (Royal Belgian Sailing Club), Hans De Blauwe en Manu Dumoulin zullen er ons gidsen. Deze excursie organiseren we in samenwerking met Natuurpunt Knokke-Heist.

- **Zondag 18 oktober : Oostduinkerke St-André**

Op zondag 18 oktober 2020 organiseert de Strandwerkgroep een **kruieexcursie in Oostduinkerke** op het strand St-André. Bram Conings gaat er voor ons kruien. Afspraak om 8h30 op het einde van de Scottlaan (tegenover boothotel "La Péniche", coördinaten 51° 7' 47" N, 2° 39' 23" O). Laagwater om 9h30.

- **Zaterdag 21 november : Koksijde Ster der Zee**

Na een najaarsstorm kan het krioelen van de zeezevens op het strand. Hebben we dit jaar geluk? We zoeken het uit tijdens onze excursie naar **Koksijde Ster der Zee**.

Afspraak om 11h op de Zeedijk ter hoogte van de Blanchardlaan. Het laag water komt er ron 11h55.

- **Zaterdag 19 december : Eindejaarexcursie De Panne**

De laatste excursie van onze Strandwerkgroep gaat traditiegetrouw door in **De Panne**.

Afspraak spreken om 9h30 af op het einde van de Dynastielaan. Het laag water komt er om 10h43. Voor de lunch kunnen we onze picknick nuttigen in De Duinpanne (voorheen De Nachtegaal, adres: Olmendreef, De Panne). Die dag kan je ook schelpen of organismen meebrengen die je nog niet hebt kunnen determineren.

Meerdaagse excursie van 6 tot 13 april 2020 naar Bretagne - La Turballe

We trekken in 2020 naar het zuiden van Bretagne, meer bepaald naar La Turballe, niet ver van Piriac, een van onze vroegere bestemmingen. We verblijven in een villadorp dat deel uit maakt van de organisatie VVF Villages. Het logement bestaat uit afzonderlijke huisjes met eigen toilet en badkamer. De koppels logeren in een eigen huisje. De singels logeren met drie in een gemeenschappelijk huisje, ieder met eigen kamer maar gedeeld sanitair. Er is rechtstreekse toegang tot het strand, een zwemdok, parking, WiFi, een zaal met de nodige tafels.

We logeren in vol pension, wijn bij de maaltijden is inbegrepen. Ook inbegrepen zijn beddengoed, handdoeken, kuisen van de kamer.

Het vervoer is niet in de prijs begrepen en dient door de deelnemers zelf georganiseerd te worden (carpooling).

Eventuele schade veroorzaakt door de deelnemers kan niet verhaald worden op de Strandwerkgroep. Wees daarom in orde met uw eigen familiale verzekering burgerlijke aansprakelijkheid.

De deelnemers dienen zich te houden aan de gedragscode voor leden van de SWG

Neem een kijkje op de website : <https://www.vvf-villages.fr/villages-vacances/vacances-la-turballe-vvf-villages.html>

De deelnameprijs bedraagt **425€ per persoon** (7 nachten)

Hoe inschrijven:

door 425 € over te schrijven op de rekening: op naam van “De strandwerkgroep België”

Rekeningnummer: BE14 9733 6721 7883 (Opgepast is een nieuw rekeningnummer)

Bic: ARSPBE22

p/a Floris Verhaeghe, Torhoutstraat, 124, 8610 Kortemark

Gelieve te vermelden **La Turballe 2020**

De inschrijvingsperiode wordt afgesloten op 15/2/2020.

Je inschrijving **bevestigen per e-mail** aan jeanpaul.vanderperren@telenet.be. Ook vermelden of je een speciaal dieet wenst.

Door in te schrijven verklaart u zich akkoord met bovenstaande voorwaarden.

(JPVDP)

Jaarvergadering Strandwerkgroep op zaterdag 22 februari 2020

Programma

Plaats: De jaarvergadering vindt plaats in Duinpanne, Olmendreef, De Panne

10 uur: Ontvangst met koffie

10 uur 30: Voordracht door Peter Moerdijk: Fossiele schelpenatlas

In het dagelijks leven is Peter Moerdijk werkzaam als programma-adviseur bij de provincie Zeeland, daarvoor als project-adviseur bij Interreg Vlaanderen-Nederland.

In de vrije tijd is hij ‘burgerwetenschapper’, actief lid van de Werkgroep Geologie van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, waarvan twee bestuursperiodes als voorzitter, van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie en van de Nederlandse Malacologische Vereniging.

Hij houdt zich bezig met het verzamelen van en onderzoek naar met name fossiele tweekleppigen, zoals die op de stranden van de Zeeuwse kust aanspoelen. Veel van de resultaten daarvan vonden hun weerslag in de “Fossiele schelpen van de Nederlandse kust” en in andere publicaties.

12 uur 30: Broodjeslunch (bestelling en betaling kan ter plaatse worden geregeld)

13 uur 30: Administratief gedeelte.

14 uur: Voordracht door Mick Otten: “Zeefauna en -flora - met een hink-stap-sprong door Noordwest Europa”

Mick Otten geeft een lezing, waarbij hij ons onder en boven water met een hink-stap-sprong meeneemt naar Cornwall, Schotland, Ierland, Bretagne, Normandië en dichterbij huis: Zeeland. Van die gebieden laat hij de zeefauna en -flora en de biotopen waarin dat allemaal leeft zien.

Mick gaat wekelijks duiken in Nederland en jaarlijks op een buitenlandse locatie. Daarnaast is hij regelmatig aan de kust te vinden om stenen te keren en die gebieden te inventariseren. Duiken en stenen keren doet hij altijd met een camera bij de hand. Hij verzamelt zo nu en dan onder en boven water zeedieren, die hij thuis fotografeert. Op die manier kan hij details vastleggen die anders moeilijk te zien zijn.

Het wordt een bonte stoet van zeedieren: van sponzen die niet zijn wat ze lijken, prachtige zeeanemonen, kunstzinnige zeenaaktslakken, grappige inktvissen, verdwaalde krabben, exotische zakpijpen en vissen die even kennis komen maken. Van zeer algemene tot zeer zeldzame dieren.

Om alvast een indruk te krijgen kun je een blik werpen op zijn blog: micksmarinebiology.blogspot.com

16 uur: Einde

Excursieprogramma Nederlandse SWG – 2020

Vanwege weer en vooral wind(sterkte en -richting) is voor aanmelden bij Mick Otten noodzakelijk: 06-28964475 of mjotten@kabelfoon.nl.

Van februari t/m mei zijn er extra excursies gepland op andere dagen dan de vaste zaterdag. Meestal zijn die dicht op elkaar gepland. Dat heeft te maken met het voorspelde zeer lage water op die dagen. Daardoor kunnen we bepaalde gebieden bezoeken en inventariseren waar we maar een paar dagen per jaar kunnen komen (en dan moeten we de windrichting en -sterkte ook nog mee hebben!).

- **Zaterdag 18 januari : SWG-excursie naar Wemeldinge en Kattendijke**
We gaan de pontons van Wemeldinge bekijken. Daar zijn in september 2019 op 4 verschillende plaatsen stokken met touwen in de jachthaven gehangen om te zien wat daar zoal op gaat groeien. Daarna gaan we stenen keren bij Kattendijke. Afspraak 11:00 uur. Verzamelen: Middensluis 20, Wemeldinge.
- **Donderdag 13 februari : SWG-excursie naar de Westbout of Anna Friso.**
Omdat deze plaatsen zo dicht tegen de monding van de Oosterschelde liggen, worden er bij het stenen keren vaak bijzondere soorten gevonden. Maar beiden zijn alleen interessant bij zeer laagwater. De windrichting bepaalt welke van de excursiegebieden het wordt. Afspraak 10.00 uur. Zie ook 14 en 15 februari (vanwege extreem laag water zijn meerdere excursies na elkaar gepland).
- **Vrijdag 14 februari : SWG-excursie naar de Westbout of Anna Friso.**
Omdat deze plaatsen zo dicht tegen de monding van de Oosterschelde liggen, worden er bij het stenen keren vaak bijzondere soorten gevonden. Maar beiden zijn alleen interessant bij zeer laagwater. De windrichting bepaalt welke van de excursiegebieden het wordt. Afspraak 11.00 uur. Zie ook 13 februari

- **Zaterdag 15 februari** : SWG-excursie naar de Westbout of Anna Friso.
Omdat deze plaatsen zo dicht tegen de monding van de Oosterschelde liggen, worden er bij het stenen keren vaak bijzondere soorten gevonden. Maar beiden zijn alleen interessant bij zeer laagwater. De windrichting bepaalt welke van de excursiegebieden het wordt.
Afspraak 11.45 uur. Zie ook 13 februari
- **Donderdag 12 maart** : SWG-excursie naar Borssele/De Kaloot of Oranjemolen.
Beide plaatsen liggen aan de Westerschelde en het interessante gebied daar is alleen bij extreem laag water bereikbaar. Welke van de twee plaatsen het wordt, wordt later bepaald.
Afspraak 8:15 uur
- **Donderdag 9 april** : SWG-excursie naar Borssele/De Kaloot of Oranjemolen.
Beide plaatsen liggen aan de Westerschelde en het interessante gebied daar is alleen bij extreem laag water bereikbaar. Welke van de twee plaatsen het wordt, wordt later bepaald. Zie ook 10 april.
Afspraak 8:00 uur
- **Vrijdag 10 april** : SWG-excursie naar Borssele/De Kaloot of Oranjemolen.
Zie ook 9 april.
Afspraak 8:45 uur
- **Zaterdag 11 april** : SWG-excursie naar Kats en Wemeldinge.
We gaan in het buitengebied stenen keren en daarna de pontons bekijken. Aansluitend gaan we de touwen bij de pontons van Wemeldinge bekijken.
Afspraak 10.45 uur - parkeerplaats bij jachthaven Kats.
- **Vrijdag 8 mei** : SWG-excursie naar Borssele/De Kaloot of Oranjemolen.
Zie 9 april.
Afspraak 7:45 uur
- **Zaterdag 9 mei** : SWG-excursie naar Gorishoek.
Dit gebied is de laatste jaren sterk aan het veranderen (verzanding, mosselen zijn verdwenen), maar nog steeds interessant.
Afspraak 9.30 uur. Verzamelen: parkeerplaats Gorishoeksedijk/Brasserie de Zeester, Scherpenisse.
- **Zaterdag 20 juni** : SWG-excursie naar Yerseke en Wemeldinge.
We gaan bij de afwateringstunnels van de oesterkwekers op zoek naar exoten. Eventueel kunnen we daar ook de pontons nog bekijken.
Afspraak 7.45 uur. Verzamelen: parkeerplaats Willem-Alexanderhaven.

Nieuwe waarnemingen van Platte oesters *Ostrea edulis* Linnaeus, 1758 op gezonken boeien voor de kust van Nieuwpoort

Francis Kerckhof

Onlangs werden in de haven van Oostende 2 gezonken boeien, restanten van het ter ziele gegane mosselkweekproject voor Nieuwpoort, binnengebracht. Dat leverde interessante waarnemingen op.

Belgische mosselen?

Wie herinnert het zich nog: het met veel poeha en politiek vertoon gelanceerde project om Belgische dan wel Vlaamse (Flanders Queen Mussel) mossels te kweken voor de kust van Nieuwpoort? In 2006 werd daarvoor een speciale zone voor Nieuwpoort aangeduid. Daarin dreven in 2007 een 20 tal grote metalen boeien (Foto 1). In 2010, toen het hele project roemloos ter ziele ging, dreven er een 100 tal.

Foto 1: Restant mosselboei augustus 2019 (Foto: Francis Kerckhof)

De boeien waren eigenlijk navigatieboeien, van hetzelfde type als diegenen die gebruikt worden voor de betonning van onder meer de vaargeulen. Of dat de meeste geschikte structuren waren, daar heeft men zich geen vragen bij gesteld. Bedoeling was om na te

gaan of het mogelijk was om voor de Belgische kust mossels te kweken, eigenlijk mosselzaad op te vangen en dat op te laten groeien tot volwassen mossels en die te commercialiseren. Aan de boeien was een touwwerk bevestigd waarop de mossels zich vestigden en groeiden. Tot het geheel vol hing met mossels en dan zouden de mossels geogost worden. Aan mossels geen gebrek en ze groeiden als kool.

Vissen met belastinggeld en toch failliet

Uiteindelijk bleken de boeien, als ze vol mossels hingen, erg (tè) zwaar. Voor het lichten van de boeien was daarom een speciaal vaartuig nodig. Dat vaartuig was geleased - niet gekocht! – van een Nederlandse firma, die, als puntje bij paaltje kwam en de tientallen Belgische boeien vol mossels opgehaald moesten worden, doodleuk aankondigde dat het vaartuig niet meer beschikbaar was (waarschijnlijk omdat het in Oosterschelde ingezet werd voor..... het lichten van Nederlandse boeien). De zowat 100 overblijvende boeien werden in 2010 dan maar in alle stilte opgevestigd en vernietigd.

Het opvolging van het project lag in handen van De Stichting voor Duurzame Visserij (SDVO) die ook de fondsen beheerde. Veel wijzer zijn we van de hele onderneming niet geworden, behalve dat er door SDVO enorm veel geld – overheidsgeld – over de brug werd gegooid. En daar lag blijkbaar niemand van de betrokkenen echt wakker van. Aan de hele zaak hing een “reukje” van onkunde en corruptie.

Ter illustratie een citaat uit een parlementaire vraag Wilfried Vandaele van 24 juni 2010 in het Vlaams parlement.

“En intussen rijzen nieuwe vragen rond de manier van werken van SDVO. Een 100 –tal mosselboeien, die per stuk zo’n 25.000 euro hebben gekost, werden onlangs vernietigd. Ze werden gebouwd door Multitech, een dochteronderneming van het Oostendse Havenbedrijf. De ontmanteling gebeurde door de Nederlandse firma Duck Diving BV. Naar verluidt werd noch voor de bouw van de mosselboeien, noch voor de ontmanteling prijs gevraagd aan andere firma’s. “Ik krijg hoe langer hoe sterker het gevoel dat hier een pak overheidsgeld werd verkwist”.

Alleen Europa bleef verantwoording vragen hoe een waaraan het subsidiegeld besteed was en kreeg, net als de andere overheden, geen antwoord. Toen Europa bleef aandringen, ging SDVO dan maar in 2015 failliet en verder het bleef oorverdovend stil.

Terug naar de boeien

Niet alle boeien konden gerecupereerd worden. Ondertussen waren er verschillende, vermoedelijk 12, naar de zeebodem gezonken. Omdat sommigen daarvan een obstakel vormden voor de scheepvaart, moesten die gelicht worden. Nogmaals bijkomende kosten voor de gemeenschap. Het bergen startte onlangs en twee boeien werden geland: een in juli 2019 en een tweede eind augustus. Ik kon, eerder toevallig, de restanten bekijken.

Dikwijls verdwijnen naar de zeebodem gezonken objecten (wrakken bvb.), al dan niet tijdelijk, onder het sediment. Dat was blijkbaar niet het geval voor de boeien. De juli-boei

(51°13'45.8"N 2°38'26.6"E) moet volledig vrij op de bodem gelegen hebben, terwijl de augustus-boei (51°13'50.3"N 2°38'31.1"E) deels in het sediment gezonken was. Op die manier vormden de gezonken boeien eigenlijk een kunstmatig rif en dat bood mogelijkheden voor allerlei hard-substraatsoorten om zich daarop te vestigen.

Platte oesters

Ik verwachtte een min of meer een gelijkaardig aangroei-gemeenschap aan te treffen als op de wrakken voor onze kust, met veel Zeeanjelieren, kokerbewonende vlokreeftjes en Tubularia. En dat was op het eerst gezicht ook zo. Maar toch bleken de boeien net iets interessanter dan verwacht. Om te beginnen vond ik op beide boeien Platte oesters *Ostrea edulis*. In eerste instantie op elke boei telkens 1 exemplaar.

Het eerste exemplaar, op de juli-boei viel mij onmiddellijk op omdat het wat uitstak en een typische Platte oester vorm had. Het exemplaar op de augustus-boei viel minder op omdat het erg plat was en overgroeid. Het leek wat op een Japanse oester *Crassostrea gigas* hoewel ik deze soort niet verwachtte. Dat het wel degelijk een Europese Platte oester was, dat bewees de aanwezigheid van chomata, kleine knobbeltjes, die te zien zijn rond het slot (Kerckhof et al., 2018).

Platte oesters kunnen moeilijk waarneembaar zijn, zeker wanneer ze overgroeid zijn door andere organismen of bedekt door een laagje sediment of door kokertjes van kokerbewonende amphipoden die met hun kokers een laag vormen dat met een Engels benaming "turf" genoemd wordt. En dat bleek ook nu het geval. Want toen ik weken later nog eens langs de wrakken passeerde, viel me op de augustus-boei een glanzende witte plek op. Het bleek de onderklep van een vrij grote Platte oester te zijn. De bovenklep was ondertussen losgekomen en lag even verder op de grond. Dus op de boeien hadden zich geen 2 maar 3 oesters gevestigd.

De oester op de juli-boei had een lengte van ongeveer 80 mm en een breedte, van top tot onderrand, van ongeveer 90 mm. Het exemplaar was moeilijk op te meten vanwege de nogal onregelmatige vorm en op de top had zich bovendien een grote zeepok *Balanus perforatus* (Vulkaantje) gevestigd. Het platte exemplaar van de juli-boei had ook een onregelmatig vorm en mat ongeveer 60 mm op 50 mm. De afmetingen van het grote, erg platte exemplaar, op de augustus-boei waren 110 mm lengte op 90 mm breedte. De drie oesters waren vermoedelijk 2 jaar (zomers) oud en hadden zich dus waarschijnlijk gevestigd in de zomer van 2018.

Eerder heb ik hier al melding gemaakt van enkele strandvondsten van jonge Platte oesters en ook die hadden zich afgelopen zomer (2018) gevestigd maar ook in 2017 (Kerckhof, 2018). Dat wijst erop dat voor onze kust in 2 opeenvolgende jaren vestiging van Platte oesters plaatsvond.

Deze waarnemingen, samen met die vermeld in Kerckhof et al. (2018) en Kerckhof (2018) tonen aan dat er, de laatste jaren, een regelmatige aanvoer is van Platte

oesterlarven, vermoedelijk afkomstig uit het oostelijke Kanaal waar nog enkele kleine relict-populaties voorkomen en dit kan er op wijzen dat de Platte oester aan een – voorzichtig – herstel bezig is.

Foto 2: Platte oester op de augustus-boei, overdekt met andere organismen (Foto: Francis Kerckhof)

De verdere fauna (Foto 3 en 4)

Ik bespreek hier alleen de grotere en persistente organismen, aangezien ik de boeien pas enkele dagen na het lichten kon onderzoeken – veel kleinere organismen, zoals wormen en mobiele kreeftachtigen, waren ondertussen verdwenen of niet meer te herkennen.

Hydrozoa: op de boeien zaten natuurlijk veel Zeeanjelieren *Metridium senile* en erg opvallend waren talrijke zones met Zeerasp *Hydractina echinata*. Beide soorten beletten de vestiging van andere organismen. Verder hadden zich hier en daar kolonies van de Penneschaft *Tubularia indivisa* gevestigd, en ik vond ook nog de resten van Zeedraadachtige kolonies *Obelia* spp.

Bij de weekdieren vielen de talrijke en grote Muiltjes *Crepidula fornicata* op, met exemplaren tot 6,5 cm. En zowaar, er hadden zich ook mossels *Mytilus edulis* weten te vestigen, ze kwamen her en verspreid in kleine groepjes voor.

De borstelwormen Polychaeta waren vertegenwoordigd door de Driekantige kalkokerworm *Pomatoceros triqueter* (algemeen) en ook de Zandkokerworm *Sabellaria spinulosa* was present. Na verloop van tijd en zonder verstoring kunnen deze kokervormende soorten riffen vormen, maar dat was hier nog niet het geval. Verder vond ik nog enkele Geschubde zeerupsen *Lepidonotus squamatus*.

Merkwaardig waren de talrijke verspreid voorkomende exemplaren van het vulkaantje *Balanus perforatus* – in dit geval eerder Vulkanen, want het waren forse exemplaren. Er kwamen verschillende generaties voor, een indicatie dat deze zuidelijke soort nu toch wel echt goed gevestigd is in onze wateren. De Gekartelde zeepok, *Balanus crenatus*, de zeepok die in het subtidaal het meest voorkomt, was ook algemeen. Ten slotte vond ik op een van de Muiltjes enkele exemplaren van de Nieuw-Zeelandse zeepok *Elminius modestus* een soort die ik niet meteen verwachtte in dieper water (diepst ongeveer 13 m). De amphipoden *Jassa herdmani* en *Corophium acherusicum* hadden met hun kokertjes zones met turf gemaakt, daartussen resten van Porseleinkrabbetjes *Pisidia longicornis* en Ruige krabbetjes *Pilumnus hirtellus*.

De aangroei-gemeenschap op deze gezonken boeien lijkt sterk op die die ook op andere artificiële harde substraten, zoals wrakken, boeien, windmolens..... voor onze kust voorkomt, maar de vondsten van de Platte oesters en de Vulkaantjes maakten ze toch wel iets specialer.

Foto 3: Ruwe zeerasp en Muiltjes op de augustus-boei (Foto: Francis Kerckhof)

Summary

The author reports on findings of European flat oyster *Ostrea edulis* on 2 wrecked buoys from a discarded aquaculture project off the coast of Nieuwpoort (Belgium). Three specimens were found on two iron sunken buoys that had been recovered in July and August 2019 after laying for some years on the sea floor. According to their size, the oysters must have settled in the summer of 2018. These findings once again illustrate that larvae of *Ostrea edulis* do occur in Belgian waters where they would settle on any suitable hard substratum.

Foto 4: Platte oester en Vulkaantjes op de juli-boei (Foto: Francis Kerckhof)

Literatuurlijst

- KERCKHOF F, COOLEN JWP, RUMES B, DEGRAER S (2018) Recent findings of wild European flat oysters *Ostrea edulis* (Linnaeus, 1758) in Belgian and Dutch offshore waters: new perspectives for offshore oyster reef restoration in the southern North Sea. *Belgian Journal of Zoology* 148(1): 13-24.
- KERCKHOF F (2018). Recente strandvondsten van inheemse platte oesters *Ostrea edulis* Linnaeus, 1758 op de stranden van de westkust en het nut van lege schelpen van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*. *De Strandvlo* 38(4): 112-118.

Nieuwe vondsten van de Stralende paardenmossel *Modiolus adriaticus* Lamarck, 1819 uit de zuidelijke Noordzee

Ingrid Jonckheere en Francis Kerckhof

De eerste vondst van een levende Stralende paardenmossel *Modiolus adriaticus* Lamarck, 1819 dateert van 23 november 2015, op het strand van Oostende Halve Maan (Jonckheere, 2015). Dat was toen een nieuwe soort voor België. Het exemplaar lag destijds in een aanspoelselbank vol met levende zeeorganismen en vermoedelijk was dit exemplaar daarmee samen op het strand terecht gekomen. In een reactie merkte Guido Rappé (Rappé, 2015) terecht op dat deze ene vondst natuurlijk niet bewijst dat deze soort inderdaad voor onze kust zou voorkomen. Het was dus wachten op een volgende waarneming alvorens we *M. adriaticus* definitief aan de lijst van recente mariene mollusken van België konden toevoegen. En die kwam er, zelfs meer dan een.

Op 28 oktober 2016 vond de tweede auteur een klein exemplaar in de aangroei op een boei (BBN 51°43,03'N – 002°47,91'E) die gebruikt was om de werkzone van het Nobelwind windmolenpark op de Bligh Bank af te bakenen, gelegen zo'n 35 km uit de kust voor Zeebrugge. Vervolgens vond Aäron Fabrice op 22 februari 2018 opnieuw een jong exemplaar tijdens de opspuitingen te Oostende. Het vrij grove zand van die zandsuppletie was afkomstig van de Oosthinder Zandbank ook zo'n 35 km uit de kust gelegen en, net als de iets noordelijker gelegen Bligh Bank, behorend tot een groep zandbanken die samen de Hinderbanken vormen. Ingrid deed de derde vondst op 4 februari 2019 tijdens een wandeling van Koksijde tot De Panne op het strand van Sint-Idesbald (foto). In die periode lag het strand rijkelijk bezaaid met zeeorganismen. Het aanspoelsel was vergelijkbaar met wat in 2015 op het strand van Oostende lag. Even grasduinen op het Internet leverde ten slotte nog een bijkomende Nederlandse waarneming op. Op 22 januari 2017 vond Joeri Lamers een klein recent doublet op het strand van Terschelling bij paal 18 (Waarnemingen.nl).

Modiolus adriaticus is een zuidelijke (Lusitanische) soort die in het oostelijke Kanaal zijn noordgrens heeft (Ockelmann & Cedhagen, 2019). De soort was niet bekend van de zuidelijke Noordzee en bijgevolg ook niet opgenomen in het standaardwerk *Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied* (Daan et al. 2013). Maar er was wel een veel noordelijker populatie bekend in het Kattegat-Skagerrak onder andere langs de zuidwestkust van Zweden, althans van gelijkaardige mooie gekleurde mosseltjes. Volgens Ockelmann & Cedhagen (2019) zou deze populatie echter een andere soort zijn, weliswaar nauw verwant met *M. adriaticus*, maar toch verschillend genoeg om er volgens

hen een andere naam aan te geven: *Modiolus cimbricus*. Zij kwamen tot die conclusie op grond van morfologische en een paar ecologische verschillen, echter zonder genetisch onderzoek. De soort zou daar endemisch (van nature uitsluitend voorkomend in één geografisch afgegrensd gebied) zijn en zich ontwikkeld hebben uit na de Weichselien (laatste) IJstijd.

Besluit

Het lijkt er ondertussen op dat de *Modiolus adriaticus* wel degelijk in de zuidelijke Noordzee voorkomt. Of dit een recente evolutie is dan wel dat de soort niet eerder werd opgemerkt, valt moeilijk uit te maken, want waar de soort voorkomt, is ze nooit algemeen en ze heeft hard substraat nodig om zich te vestigen, al kunnen grove zanden blijkbaar ook geschikt zijn. Af te wachten valt wat er zal gebeuren mocht de soort verder naar het noorden doordringen en daardoor op termijn opnieuw in contact komen met de endemische *Modiolus cimbricus*.

Misschien spoelt *Modiolus adriaticus* tussen de vele mossels die ons strand bereiken wel meer aan dan we denken en zien we ze over het hoofd. Overigens zou ze ook kunnen verward worden met jonge exemplaren van de Paardenmossel *Modiolus modiolus*. Uitkijken dus!

Foto: Stralende paardenmossel *Modiolus adriaticus*
Koksijde 4/02/2019. (foto: Ingrid Jonckheere)

Summary

New finds of recent specimen of the Adriatic or tulip horse-mussel *Modiolus adriaticus* in the southern North Sea are presented: three from Belgian waters and one beached from The Netherlands on the Island of Terschelling. Therefore we can assume that *M. adriaticus* does occur in the Southern North Sea, albeit, just as everywhere else in the range of this species, in low numbers.

Referenties

- DAAN R, DE BRUYNE R, WIJNHOFEN S, KUIJPER W, FAASSE M, VAN MOORSEL G, GMELIG MEYLING A, VAN LEEUWEN S (2013) Tweekleppigen - Bivalvia, in: De Bruyne, R. *et al.* (eds.) Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied: ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). Tirion Natuur/Stichting Anemoon, Utrecht en Lisse, pp. 47-174.
- JONCKHEERE I (2015). Levende Stralende paardenmossel *Gibbomodiola adriatica* (Lamarck, 1819) aangespoeld op 23 november 2015 op het strand Halve maan te Oostende, een nieuwe soort voor België. De Strandvlo, 35(4): 118-123.
- OCKELMANN K W, CEDHAGEN T (2019) *Modiolus cimbricus* sp. nov. (Bivalvia: Mytilidae) endemic in the Kattegat-Skagerrak. European Journal of Taxonomy. 556: 1-13
- RAPPÉ G (2015). Naar aanleiding van de eerste Stralende paardenmossel. De Strandvlo, 35(4): 123.

**Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402
8670 Koksijde**

**Muscarstraat 12
8400 Oostende**

De Brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* G.B. Sowerby I, 1832 heeft nu ook de kustzone bereikt

Francis Kerckhof

Op zaterdag 30 maart 2019 snuisterde ik rond op een oud industrieterrein in de Oostendse achterhaven ter hoogte van het Zwaaidok. Op een betonnen plateau, achter een lege fabrieksloods, zag ik meteen tientallen gebroken exemplaren liggen van de Brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* en ook van de Aziatische korfmossel *Corbicula fluminea*. Ze waren duidelijk recent, maar niet echt vers meer, mogelijk lagen ze daar toch al enkele weken.

Dat kan alleen maar het werk van meeuwen zijn, dacht ik onmiddellijk. Die hebben de gewoonte om grotere schelpdieren zoals mossels op te pikken en die van een grote hoogte te laten vallen om ze te breken zodat ze de inhoud kunnen oppeuzelen. Het dok is een plaats waar meeuwen zich schoonmaken en er zijn ook nesten en kolonies van Zilver en Kleine Mantelmeeuwen in de onmiddellijke omgeving.

Niettegenstaande ik daar dikwijls in de buurt ben, had ik ze nooit bezig gezien dus wanneer ze dat dan precies gedaan hadden, weet ik niet en het moet ook in een beperkte tijd plaatsgevonden hebben. De schelpen konden niet van ver afkomstig zijn, want ze zijn nogal zwaar en onhandig dus kwamen ze waarschijnlijk uit het dok zelf. Het waterpeil van het dok moet in elk geval op een bepaald moment laag genoeg gestaan hebben opdat de meeuwen de schelpdieren, die ondiep in de bodem ingegraven leven, konden bereiken. Ik herinnerde me inderdaad dat er enkele maanden geleden gewerkt moest worden aan de sluizen. Voor deze waarneming had ik daar nooit enig spoor van schelpen gezien en daarna ook niet meer en het peil van het dok stond ook niet meer erg laag.

Of er inderdaad *Rangia*'s in het dok leven is tamelijk lastig om na te gaan. De oevers van het dok en van het ermee verbonden Houtdok zijn ofwel steil of erg schuin zodat je de bodem niet kunt bereiken, en zien al helemaal niet. Er is een plaats waar de oever minder steil is en de bodem toegankelijk. Op 10 april heb ik daar wat rondgescharreld en met een speciaal net gevist en inderdaad een paar levende *Rangia*'s aangetroffen. Waarschijnlijk moet er in het dok een populatie leven.

Nieuwpoort

Maar dat is niet de enige waarneming van *Rangia* in de kustzone. Ongeveer in dezelfde periode vertelde Aäron Fabrice me dat hij fragmenten van Brakwaterstrandschelpen aangetroffen had op een verhard jaagpad naast de IJzer te Nieuwpoort. Daar ben ik op zaterdag 6 april zelf een kijkje gaan nemen en inderdaad op een stukje geasfalteerde dijk

– het fietspad - lagen her en der gebroken exemplaren. Een hengelaar vertelde me dat het waterpeil ook hier wel eens lager gestaan had en zo was het mogelijk dat meeuwen de Rangia's konden vinden. Ik heb ook daar vanaf de oever gedregd maar geen levende exemplaren aangetroffen en ook eerder, tijdens de SWG excursie op 9 september waarbij we ook visten in het sediment van de waterlopen in de buurt (Verhaeghe, 2018) vonden we geen Rangia's.

De Rangia's in Oostende (enkele tientallen opgeraapt) maten tussen de 2.5 en 5 cm, de meeste maten zowat rond de 4 cm en waren mogelijk 2 à 3 jaar oud, 1 grote klep mat 6 cm en die was mogelijk al 4 jaar of meer. De Nieuwpoortse Rangia's (ongeveer een tiental exemplaren) maten tussen de 3.5 en 5 cm (mogelijk 2 à 3 jaar oud).

Foto: Brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* gevonden te Oostende (foto: Francis Kerckhof)

Het was te verwachten dat Rangia zich, na zijn vestiging in Aanwerpen, verder zou uitbreiden over andere waterlopen in Noordwest-Europa, en dat gebeurde ook. Vermoedelijk moet Rangia al een paar jaar eerder de kustzone bereikt hebben. Alleen is het doorgaans lastig om zijn aanwezigheid in een waterloop op te merken. Daarom kan de soort na zijn vestiging ergens, dikwijls een hele tijd onder de radar blijven, zoals in het Antwerpse havengebied, waar de soort voor het eerst in Europa aangetroffen werd

(Verween et al., 2006). Daar bleek ze uiteindelijk al jaren voordien te leven eer ze uiteindelijk werd opgemerkt (Kerckhof et al., 2007). Vermoedelijk heeft de Brakwaterstrandschelp ondertussen al veel meer geschikte (iets brakke) waterlopen gekoloniseerd.

Om haar aanwezigheid te kunnen vaststellen kunnen andere middelen nuttig zijn, en dan komen de meeuwen “ter hulp”. Dat was trouwens ook het geval in Frankrijk, in het Canal de Caen (Kerckhof et al., 2018).

SUMMARY

Rangia cuneata continues its spreading and colonisation of suitable waterbodies in north western Europe. Its presence is now reported from the coastal zone of Belgium: the river IJzer in Nieuwpoort and in a dock of the harbour of Oostende (Houtdok), both waterbodies are slightly brackish.

The presence of the species has been ascertained in March and April 2019 at first because on the sites in Nieuwpoort and Oostende many fragments - presumably prey of gulls - were discovered, laying on certain firm sections of the banks of these watercourses. During a period of very low water levels, gulls must have been able to capture animals buried in the bottom of the channels, then dropping them from a certain height so that the shells break and they can be consume the contents. Dredging in Oostende revealed indeed the presence of live specimens in the Houtdok.

LITERATUURLIJST

- KERCKHOF, F.; DEVLEESCHOUWER, M.; HAMERS, N. (2018). De Amerikaanse brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* (G. B. Sowerby, 1832) aangetroffen in Frankrijk. De Strandvlo 37, 141-145
- KERCKHOF, F.; HAELTERS, J.; GOLLASCH, S. (2007). Alien species in the marine and brackish ecosystem: the situation in Belgian waters. Aquatic Invasions 2(3): 243-257
- VERHAEGHE, F. (2018). Verslag van de brakwaterexcursie van 9 september 2018 rond de Ganzepoot in Nieuwpoort. De Strandvlo 38(3): 92-97
- VERWEEN, A.; KERCKHOF, F.; VINCX, M.; DEGRAER, S. (2006). First European record of the invasive brackish water clam *Rangia cuneata* (G.B. Sowerby I, 1831) (Mollusca: Bivalvia). Aquatic Invasions 1(4): 198-203.

**Muscarstraat 12
8400 Oostende**

Het Strand van Zeebrugge, immens groot en onbekend?

Franky Bauwens

Met dit kort artikel wil ik het strand en de Westerstrekdam van Zeebrugge wat meer onder de aandacht brengen. Hiervoor heb ik waarnemingen van de excursies van 06 januari 2018 en 23 maart 2019 van de Strandwerkgroep samengevat.

Behalve een lijst van 109 soorten zijn er tijdens de laatste excursie een aantal leuke waarnemingen te melden waarvan ik er vier hieronder beschrijf.

Als eerste de vondst van een dode Zeebaars *Dicentrarchus labrax* met een lengte van 52 cm van zowat 5-6 jaar oud. Zijn kieuwen zijn nog bloedrood wat een aanwijzing is van versheid. Een uitwendige indicatie van de doodsoorzaak is niet te zien. Die ontdekten we bij het verwijderen van de ingewanden. In de maag zit een 7 cm groot fragment van een botervlootje. Natuurpunt wijdde er een Natuurrecht aan.

Vermoedelijk zwemmen of overlijden veel meer vissen met plastic in hun ingewanden zonder dat dat bekend is. Misschien een tip voor wetenschappelijk onderzoek: Het zou wel eens interessant kunnen zijn om bij het “gutten” dat is op zee de vis ontdoen van de ingewanden om de vis vers te houden, de ingewanden van de gevangen vis aan boord van een visserschip te bewaren en later te laten onderzoeken op de aanwezigheid van plastic.

Een tweede waarneming is een schedelbot van een Kabeljauw *Gadus morhua* (Foto 1), gevonden door Ingrid Mostrey. Anton Eryvynck (Agentschap Onroerend Erfgoed) en Wim Wouters (Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen) bevestigden de determinatie. Het viel op door zijn grootte.

Deze naar het Noorden opschuivende roofvis heeft gemiddeld een lengte van 80 à 90 centimeter maar kan tot 150 centimeter groot worden en 25 jaar worden. Ik vond het skelet er groot, waarschijnlijk afkomstig van een groot exemplaar. De precieze lengte van de Kabeljauw is moeilijk in te schatten, maar komt in de buurt van 1 meter. De afmetingen van de gevonden schedel doen dromen naar vervlogen tijden. Dergelijke Kabeljauwen vind je vandaag nog zelden in de handel.

Foto: 1: Schedel Kabeljauw (Foto: Franky Bauwens)

Een derde waarneming die ik interessant vond is die van de Slanke knotsslak *Tergipes tergipes*. Dit algemeen voorkomende zeenaaktslakje is vanwege van zijn kleine afmetingen, 8 millimeter, en kleur niet makkelijk te vinden. Het transparante hermafrodiete diertje, met licht tot donker roodbruine papillen kun je vinden een beetje boven de laagwaterlijn tot +20 meter diep. De soort verdraagt ook brakwater tot een zoutgehalte van 10 ‰.

Ze komen onder meer voor op boeien, pontons, havens, mosselbanken daar waar hun voedsel, fijn vertakte Hydropoliepen (geslachten *Laomedea*, *Hartlaubella*, *Obelia*), te vinden ook op leeft. In Zeebrugge vonden Hans De Blauwe en Francis Kerckhof de Slanke knotsslak zowel levend als met eipakket op *Gonothyrea loveni*. In de kleine gelatineuze eikapsels kunnen 50 tot 75 witte eitjes voorkomen. De embryo's ontwikkelen zich bij een watertemperatuur van 20 ° Celsius, zoals we deze zomer gehad hebben, binnen de 5 dagen. De larven kunnen zich op 5 weken tijd ontwikkelen tot reproductieve volwassen slakjes.

Ten slotte wil ik een voorlopig raadselachtig fenomeen van de Paardenanemonen *Actinia equina* (Foto: 2), gemeld door Raymond Simons, vermelden. Raymond bezorgde mij een paar foto's genomen tijdens de excursie van 23 maar van Paardenanemonen waarop een witte uitstulping te zien is. Het merkwaardige was dat dit fenomeen zich voordeed BOVEN de waterlijn, op een moment dat de paardenanemoon al lang droog ligt en dit zelfs nog geruime zal blijven.

Wat wordt er hier precies waargenomen? Voortplanting? Tentakels activeren om snel uit te spreiden om voedsel te vangen bij het onderwater komen? Of zien we een vorm van

het verteringsproces, voor het onderspoelen? Intussen heb ik al meerdere foto's gezien van dit verschijnsel en dit van diverse locaties aan de kust. Navraag bij verschillende mensen met kennis over anemonen onder meer bij het duiken en/of kweken, bracht tot nu geen antwoord. Misschien komt het antwoord van een lezer van dit artikel?

Foto 2: Paardenanemoon met witte uitstulping, en enkele Purperslakken (Foto: Raymond Simons)

De soortenlijst

109 soorten lijkt veel maar dan toch weer niet. Bedenk dat excursies momentopnames zijn. Beide bemonsteringen vonden plaats in het begin van het jaar. Over een volledig jaar gezien zou de nu reeds uitgebreide lijst heel wat langer kunnen zijn.

Enkele voorbeelden van soorten die niet gemeld zijn tijdens deze excursies maar wel in het gebied voorkomen zijn de Gewone garnaal *Crangon crangon* die je met wat geluk in de zomer in de kellen kunt vinden. En dankzij de klimaatopwarming kun je in de kellen ook de Europese sardines *Sardina pilchardus* aantreffen.

De lijst van de rijke bodemfauna in het getijdengebied is eerder beperkt. De Langspriet *Corophium arenarium* werd wel gemeld maar geen Kniksprietkreeftjes *Bathyporeia spec.*, noch de Agaatpissebed *Eurydice pulchra* hoewel deze er, voor wie een beetje moeite doet om ze te vinden, toch talrijk leven.

Er werden 44 soorten weekdieren, genoteerd, allemaal mariene soorten. Knap en toch: de Glanzende tepelhoren *Euspira nitida* en typische soorten voor de duinen zoals de Zandslak *Theba pisana* ontsnapten aan de aandacht. Overigens, niet alle weekdieren op de lijst komen er levend voor!

Het gebied wijkt enigszins af van wat we anders gewoon zijn. Een excursie te Zeebrugge start aan het evenementenplatform, een betonnen gedrocht dat zijn plaats verdient in een blunderboek. Van daar wandel je enkele honderden meters langs een duinrug met talrijke pionierplanten en een zeer lang vloedmerk. Dit alles voor je de begroeide rots/betonblokken van de strekdam tegenkomt.

De Westerstrekdam en het zeer groot getijdengebied te Zeebrugge heeft zoveel fauna en flora te bieden dat het enkel kan aangetoond worden door langdurige waarnemingen.

Plaats: Zeebrugge Westerstrekdam	6/01/2018	23/03/2019
Slakken		
Gevlochten fuikhoren <i>Nassarius reticulatus</i> - eikapsels	X	
Gewone alikruik <i>Littorina littorea</i>	X	X
(Gewone) schaalhoren <i>Patella vulgata</i>	L	
(Gewone) wenteltrap <i>Epitonium clathrus</i>	X	
Grote/Gewone tepelhoren <i>Euspira catena</i>	X	X
Koffieboontje <i>Trivia</i> sp.	X	
Muiltje <i>Crepidula fornicata</i>	L	X
Purperslak <i>Nucella lapillus</i>	L met eikapsels	L met eikapsels
Ruwe alikruik <i>Littorina saxatilis</i> & <i>L. arcana</i>	L	L
Sleutelgathoren <i>Diodora graeca</i>		F
Wadslakje <i>Peringia ulvae</i>	L	X
Wulk <i>Buccinum undatum</i> - eikapsels	X eikapsel	X eikapsel
Tweekleppigen		
Amerikaanse boormossel <i>Petricola pholadiformis</i>	L, M	X
Amerikaanse zwaardschede <i>Ensis directus</i>	Do	X
Bonte mantel <i>Mimachlamys varia</i>	LK	LK F
(Gewone) kokkel <i>Cerastoderma edule</i>	Do	L
(Gewone) mossel <i>Mytilus edulis</i>	L, M	X
Gewone otterschelp <i>Lutraria lutraria</i>	Do	Do
Gewone tapijtschelp <i>Venerupis corrugata</i>	L	
Grote strandschelp <i>Maetra stultorum</i>	K	X
Halfgeknotte strandschelp <i>Spisula subtruncata</i>	Do	L, A

Japanse oester <i>Crassostrea gigas</i>	Do	X
Messchede <i>Solen marginatus</i>	K	
Nonnetje <i>Macoma balthica</i>)	Do, A	L
Rechtsgestreepte platschelp <i>Tellina fabula</i>		X
Ruwe boormossel <i>Zirfaea crispata</i>	K, F	
Witte boormossel <i>Barnea candida</i>	L, A	X
Witte dunschaal <i>Abra alba</i>	L	X
Zaagje <i>Donax vittatus</i>	L, E	L
Zwinkokkel <i>Venericor planicosta</i> †	K, F	
Naaktslakken		
Slanke knotslak <i>Tergipes tergipes</i>		L Zie tekst
Inktvissen		
Gewone zeekat <i>Sepia officinalis</i> - rugschild - eieren	X (schild)	X (schild)
Diatomeeën		
Surfdiatomee <i>Attheya armata</i>		X
Stekelhuidigen		
Gewone slangster <i>Ophiura ophiura</i>	L	L
Gewone zeeappel <i>Psammechinus miliaris</i>	L	
Gewone zeester <i>Asterias rubens</i>	L	L
Zeeboontje <i>Echinocyamus pusillus</i>	X	
Zeeklit = Hart-egel <i>Echinocardium cordatum</i>	X	V
Platvissen		
Bot <i>Platichthys flesus</i>	Aan	
Overige vissen		
Gevlekte rog <i>Raja montagui</i> - eikapsel	kapsel	
Golfrog <i>Raja undulata</i> - eikapsel	kapsel	
Stekelrog <i>Raja clavata</i> - eikapsel	kapsel	
Hondshaai <i>Scyliorhinus canicula</i> - eikapsel	kapsel	
Grondel spec. <i>Pomatoschistus spec.</i>	X	
Harder spec <i>Chelon spec</i>	X	
Kabeljauw <i>Gadus morhua</i>		F Zie tekst

Zeebaars <i>Dicentrarchus labrax</i>		Zie tekst
Krabben		
Blaasjeskrab <i>Hemigrapsus sanguineus</i>	L	X
Fluwelen zwemkrab <i>Necora puber</i>	D	
Gewimperde zwemkrab <i>Liocarcinus navigator</i>	D	
Gewone zwemkrab <i>Liocarcinus holsatus</i>	D	
Grijze zwemkrab <i>Liocarcinus vernalis</i>	L	
Harig porseleinkrabbetje <i>Porcellana platycheles</i>	L	
Hooiwagenkrab <i>Macropodia spec.</i>	L	
Noordzeekrab <i>Cancer pagurus</i>	D	X
Strandkrab <i>Carcinus maenas</i>	D	
Heremietkreeften		
Gewone/Grote heremietkreeft <i>Pagurus bernhardus</i>	L	
Kleine heremietkreeft = Boksertje <i>Diogenes pugilator</i>	L	
Vlokkreeften		
Langspriet <i>Corophium arenarium</i>	L	
Insecten		
Japanse dansmug <i>Telmatogeton japonicus</i>	L	L
Zeepokken		
Gekartelde/Gekerfde zeepok <i>Balanus crenatus</i>	L	L
Gewone zeepok <i>Semibalanus balanoides</i>	L	L
Nieuw-Zeelandse zeepok <i>Elminius modestus</i>	L	L
Pacifische zeepok <i>Balanus glandula</i>	L	L
Zeeanemonen		
Paardenanemoon <i>Actinia equina</i>	L	L
Slibanemoon <i>Sagartia troglodytes</i>	L	L
Zebra-anemoon <i>Actinia striata</i>	L	
Zeedahlia <i>Urticina felina</i>		L
Mosdiertjes		

Breedbladig mosdiertje (= Bladachtig hoornwier) <i>Flustra foliacea</i>	X	Aan
Harig mosdiertje (= Harige vliescelpoliep) <i>Electra pilosa</i>	X	Aan
Overwoekerend mosdiertje <i>Alcyonidium parasiticum</i>	X	
Zeevitrage = Zeekantwerk <i>Conopeum reticulum</i>	X	X
Zijdemosdiertje <i>Vesicularia spinosa</i>	Aan	Aan
Bekermosdiertje <i>Farella repens</i>		X
Hydroïdpoliepen		
Gekromde zeeborstel <i>Hydrallmania falcata</i>	An	Aan
Haringgraat <i>Halecium halecinum</i>		Aan
Lange zeedraad <i>Obelia longissima</i>		Aan
(Ruwe) Zeerasp <i>Hydractinia echinata</i>	X	
Tweetandzeedraad <i>Obelia bidentata</i>		Aan
Zeeeypres = Zeemos <i>Sertularia cupressina</i>	Aan	Aan
Zeedennetje <i>Abietinaria abietina</i>	Aan	Aan
Zeedraadachtig kolonie zonder NI naam <i>Gonothyrea loveni</i>		X
Gedraaide zeedraad <i>Hartlaubella gelatinosa</i>		Aan
Kleine klokpoliep <i>Clytia hemisphaerica</i>		X
Klepelklokje <i>Sarsia tubulosa</i>		Aan
Vogels		
Drieteenstrandloper <i>Calidris alba</i>	X	
Grote mantelmeeuw <i>Larus marinus</i>	X	
Scholekster <i>Haematopus ostralegus</i>	X	X
Steenloper <i>Arenaria interpres</i>	X	
Zeekoet <i>Uria aalge</i>	Schedel	
Zilvermeeuw <i>Larus argentatus</i>	X	X
Zwarte kraai <i>Corvus corone</i>	X	
Wormen		
Driekantige kalkkokerworm <i>Spirobranchus triqueter</i>	L	

Franse tap/Zwarte wadpier <i>Arenicola defodiens</i>		X
Groene bladkieuwworm <i>Eulalia viridis</i>		L + eikapsel
Perkamentkokerworm <i>Chaetopterus variopedatus</i>	Koker	
Schelpkokerworm <i>Lanice conchilega</i>	L	L bankjes
Zeepier = Wadpier <i>Arenicola marina</i>		X
Groenwieren		
Darmwier <i>Ulva</i> sp. (= <i>Enteromorpha</i> sp.)	X	X
Zeesla <i>Ulva lactuca</i>		X
Bruinwieren		
Blaaswier <i>Fucus vesiculosus</i>	X	X
Japans bessenwier <i>Sargassum muticum</i>		Aan
Knotswier <i>Ascophyllum nodosum</i>	Aan	
Roodwieren		
Navelwier <i>Porphyra umbilicata</i>	X	X
Purperwier <i>Porphyra purpurea</i>	X	X
Rood hoorntjeswier <i>Ceramium virgatum</i>		op bruinwier
Planten vloedmerk		
Biestarwegras <i>Elytrigia juncea</i> subsp. <i>boreoatlantica</i>	X	
Helm(gras) <i>Ammophila arenaria</i>	X	
Zandhaver <i>Leymus arenarius</i>	X	

E = enkele Alg = algemeen M = massaal X=Gemeld (kan levend of aangespoeld zijn)
 Do = doublet K = klep V = vers L = levend F = fossiel
 Aan = aangespoeld D= Dood

Dankwoord

Dank aan Tom Ameye, Hans De Blauwe voor het ter beschikking stellen van hun gegevens, Ingrid Mostrey voor de Kabeljauwschedel en Raymond Simons voor de foto's van het Paardenanemoon fenomeen.

Dank aan Anton Eryvynck (Agentschap Onroerend Erfgoed) en Wim Wouters, (Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen) voor het op naam brengen van de vissenschedel.

Harwichstraat 12 – 0102
 8380 Zeebrugge
 franky_bauwens@hotmail.com

De Blauwe haarkwal *Cyanea lamarckii* en enkele andere waarnemingen te Koksijde in 2018

Marie-Thérèse Vanhaelen

Bij het begin voor de zomer 2018 op 19, 21 en 22 juni, had er een opvallende zeer verse stranding van de Blauwe haarkwal *Cyanea lamarckii* plaats. Elke dag inspecteerde ik een deel van het traject Koksijde Sint-André tot de grens van Sint-Idesbald met De Panne en telde in die drie dagen in totaal 319 exemplaren, maar er lagen er zeker nog verscheidene tientallen meer.

Het hoogtepunt van de stranding viel op 21 juni, met 275 Blauwe haarkwallen, tussen 4 cm en 12 cm, en slechts 4 Oorkwallen *Aurelia aurita* tussen Mieke Hill en De Panne. Het was zeer lang geleden dat ik een grote stranding van deze soort zag.

Vanaf 1989 tot en met 2010 deed ik jaarlijks zeer veel waarnemingstochten op de stranden van onze Westkust en telde toen onder andere zoveel mogelijk alle soorten aangespoelde kwallen. In mijn notities zocht ik nu de omvangrijkste strandingen op van *Cyanea lamarckii*. In 1991 spoelden er circa 2000 blauwe haarkwallen aan; in 1997 telde ik er ongeveer 1150 en in 2001 zag ik er een 800-tal; de piekperiodes vielen steeds in de late lente (mei – juni). De vroegste waarneming deed ik in 1997, op 18 april. Sommige jaren zag ik er nog enkele in juli en onder andere één uiterst laat exemplaar vond ik op 3 augustus 1988 te Koksijde. Van mijn verdere notities van 2018 stip ik nog het volgende aan:

- Op 23 juni lagen er een tiental verse eiertrossen van de Zeekat *Sepia officinalis* ten westen van het strandhoofd Ster der Zee; ook Japans bessenwier, *Sargassum muticum* was aangespoeld; ik telde ruim 20 exemplaren (fragmenten van + 30 cm en één van circa 2 meter lang; Van de Smalle zee-eik *Fucus ceranoides* lagen er een tiental;
- Op 18 september zag ik een Paardenanemoon *Actinia equina* op het strandhoofd.
- Op 8 oktober lag er nog een late eiertros *Sepia officinalis* en vond ik één klep van de Paardenmossel *Modiolus modiolus*.
- Op 12 november spoelde een late kompaskwal *Chrysaora hysoscella* aan voor de dijk (centraal Koksijde).
- Ruim twee maanden nadat Aäron Fabrice een spectaculaire stranding van Wijde manteltjes *Aequipecten opercularis* meemaakte te Leffrinkhoeke, Zuydcote en Bray-Dunes (FR) en er een 300-tal kon verzamelen (Fabrice, 2018) spoelden er

op 12 en 13 december ook aan te Koksijde. Zie ook Billiau (2019). (Besluit: als het giet in Bray-dunes, regent het in De Panne en druppelt het in Koksijde). Ik denk bijvoorbeeld aan de eerste grote stranding van Wijde mantels te Bray Dunes (Vanhaelen, 1995) en de eerste levende Wenteltrappen op de Belgische kust (De Panne) (Vanhaelen, 1994). Zelf vond ik er dan 24 zeer verse doubletjes, namelijk 4 levend, 3 met dood dier, 7 met vleesresten en de rest leeg.

- Die dagen lagen er ook een aantal oudere doubletten van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* die bezet waren met onder andere Sterpok *Elminius modestus*, Vulkaantjes *Balanus perforatus* en overvloedig Muiltjes *Crepidula fornicata*; één doublet was bezet met byssusdraden en mosseltjes *Mytilus edulis* en er zat ook een levend Golfbrekeranemoontje *Diadumena cincta* op.

Twee carapaxen van de Blauwpootzwemkrab *Liocarcinus depurator* en één van de Fluwelen zwemkrab *Liocarcinus puber* sluiten dit verslag van mijn bijzonderste waarnemingen in 2018 af.

Literatuur

- BILLIAU, R., 2019. Verslag van twee grote strandingen van Wijde mantel (*Aequipecten opercularis*) op het strand van De Panne. De Strandvlo, 39 (2): 58-67.
- FABRICE, A., 2018. Massale stranding van Wijde mantels (*Aequipecten opercularis*) en andere leuke schelpensoorten aan de Franse Noordkust. De Strandvlo, 38 (3): 98-99.
- VANHAELEN, M.-TH., 1994. Wenteltrapje *Epitonium clathrus* (Linnaeus, 1758) levend aangespoeld aan onze Westkust. De Strandvlo, 14 (3): :94-102.
- VANHAELEN, M.-TH., 1995. Spectaculaire stranding van verse wijde mantelschelpen *Aequipecten opercularis* (L., 1758) te Bray-Dunes op 21 januari 1995. De Strandvlo, 15 (2-3):-103-107

**Lindegaarde 3
1830 Machelen**

Een Rechtsgestreepte plaatschelp *Tellina fabula* met afwijkende bestreping in 2017 te Koksijde

Marie-Thérèse Vanhaelen

De laatste dagen van 2017 spoelden tussen Ster der Zee (Koksijde) en Mieke Hill (Sint-Idesbald) enkele tientallen *Tellina fabula* aan, de meeste levend. Bij nazicht van tien lukraak opgeraapte doubletjes op 28 december bleek dat er één een afwijkende bestreping vertoonde: de schuine streepjes op de rechterklep waren slechts op 1/3 van het oppervlak aanwezig, dus partieel gestreept, maar de linkerklep was, zoals normaal, ongestreept (Fig. 1).

Deze vondst brengt ons terug naar de jaren 1989 tot en met 1996. Toen deden er zich omvangrijke strandingen van deze soort voor tussen Koksijde en Oostduinkerke Duinpark, de grootste dichtheid op het strand van Sint-André. Toen verzamelde en controleerde ik zoveel mogelijk alle doubletjes een titanenwerk (zie tabel).

Allerlei verschillend bestrepingpatronen kwamen aan het licht, zowel op linker als rechterklep: partieel gestreepten rechts, maar zeer uitzonderlijk ook 'zuiver linksgestreept', 'ongestreept' en 'dubbelgestreept' (Vanhaelen, 1989,1991,1992,1993) werd gevonden. Ook in 1994-1995 en '96 verzamelde ik nog een aanzienlijk aantal afwijkende exemplaren (Toegevoegd in de tabel – eerder niet gepubliceerd.)

Een klein overzicht:

Jaar	Jaartotalen	Aantal afwijkende doubletten
1989	1872	123
1990	4611	220
1991	1006	39
1992	4170	273
1993	3091	170
1994	550	42
1995	1942	99
1996	2200	26

Tabel: Aantal per jaar en aantal afwijkende doubletten *Tellina fabula* per jaar

Beschrijving van drie afwijkende gestreepte doubletjes in 1993 en 1995 gevonden.

- ✓ Koksijde, 13 april 1993 (Fig. 2)
Tot aan een uitgesproken groeilijn onderaan is de rechterklep totaal, regelmatig fijn gestreept, de linkerklep eveneens tot aan overeenkomstige groeilijn fijn gestreept, doch met een smal ongestreept strookje tegen het kieltje; onder de vernoemde groeilijn zijn beide klepjes iets grover en wat zigzaggend gestreept; dit doublet is dus bijna dubbelgestreept.
- ✓ Koksijde, 23 maart 1995 (Fig.3)
Deze dag vond ik nogmaals een doublet dat bijna volledig links en rechts gestreept is, ook regelmatig, behalve een klein veldje, dat tegen de schelprand van de linkerklep ligt, dat niet gestreept is.
- ✓ Koksijde, 2 mei 1995 (Fig. 4)
dit doubletje heeft een rechts-partieel gestreepte klep met ongestreept strookje tegen de kiel en bovendien enkele golvende lijntjes op de linkerklep. Soortgelijke bestreping vond ik eerder nog maar drie maal (Koksijde, 14 april 1990 - 2 exemplaren en 6 juli 1992 – 1 exemplaar)

Fig 1: *Tellina fabula* met partieel gestreepte rechterklep - Koksijde 22/12/2017

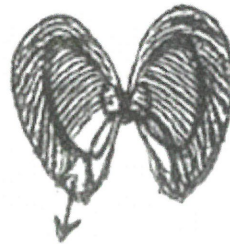

Fig. 2 koksijde 13/04/1993

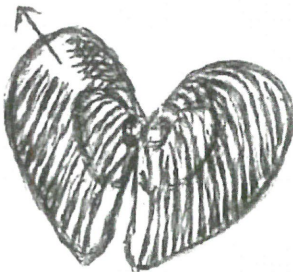
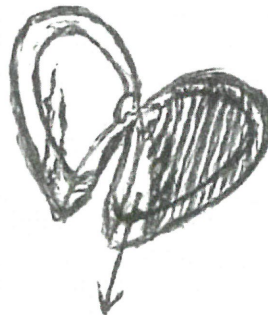

Fig. 3: Koksijde 23/03/1995

Figuur 4: Koksijde 2/5/1995

In 1997 vond ik nog amper een 300-tal doubletjes maar zag geen enkele afwijkende bestreping meer, tot nu, op 25 december 2017; dit is een periode van ruim twintig jaar. Zelfs vondsten van de normaal gestreepte werden in die tijdspanne uiterst zeldzaam; tussen 2012 en 20146 was de soort praktisch volledig verdwenen op de stranden. Sinds begin 2017 zien we weer een gestage toename van Rechtsgestreepte plaatschelpen met af en toe strandingen van enkele 100-den te Koksijde
Nu *Tellina fabula* weer regelmatig te vinden is, is het misschien de geschikte periode om controle te doen op afwijkende bestrepingen.

Literatuur

- VANHAELEN, M.-TH., 1989. Een ongestreepte *Fabulina fabula* en vele exemplaren met gedeeltelijk gestreepte rechterklep. De Strandvlo, 9(3):67-72.
- VANHAELEN, M.-TH., 1991. Talrijke vondsten van afwijkende *Tellina fabula* in 1990 te Koksijde en Oostduinkerke. De Strandvlo, 11(3):59-64.
- VANHAELEN, M.-TH., 1992. Afwijkende *Tellina fabula* in 1991 aan de Belgische Westkust. De Strandvlo, 12(3):67-70.
- VANHAELEN, M.-TH., 1993. Te Koksijde in het voorjaar van 1992 aangespoelde Rechtsgestreepte plaatschelpen *Tellina fabula* met streepjes op de linkerklep. De Strandvlo, 13(2-3): 76-80.

Aanvulling

Op 11 juli 2019 waren we met de vier kleinkinderen op het strand van Sint-André. We verzamelden er onder andere een twintigtal doubletjes Rechtsgestreepte plaatschelp *Tellina fabula*; ertussen ontdekten we opnieuw één anders gestreepte: op de rechterklep zien we slechts een achttal lang, fijne lijntjes, evenwijdig met het kieltje en er tegenaan, ook enkele kort streepjes bij de top en onder de laatste groeilijn grovere, meer liggende strepen. De linker klep is ongestreept((Fig. 5).

Fig 5: Koksijde 11/07/2019

Wellicht is deze vondst nog een stimulans om verder te speuren!

Nieuwsbericht: Lederschildpad duikt op in de Noordzee

Foto: Lederschildpad Suriname april 2014 (Hans Hillewaert)

Het gebeurt maar zelden, maar op 13 september 2019, werd nog eens een Lederschildpad waargenomen in de Noordzee. Dat gebeurde ter hoogte van Oostduinkerke, ongeveer 7 km in zee. Het is pas de vierde keer dat deze soort in Belgische wateren gezien wordt. Het dier was meer dan een meter groot en kon kort gefilmd worden terwijl hij aan het foerageren was op drijvend zeewier.

De Lederschildpad werd opgemerkt door Rudy Vanacker, rond 15u, vanop zijn zeiljacht. Het dier vertoonde geen uiterlijke tekenen van verzwakking. Een waarneming van een levende Lederschildpad in Belgische wateren is erg uitzonderlijk. Eerder deze zomer, op 31 augustus, kwam er nog een melding binnen van een groot exemplaar (ca. 2m). Deze Lederschildpad werd gezien vanop een plezierjacht en zou 20 minuten voor de kust van Oostende rondgezwommen hebben. Maar van deze waarneming zijn nog geen verdere details bekend.

Leefgebied

De Lederschildpad komt voor in alle tropische en subtropische oceanen, ook in de Atlantische Oceaan. In de nazomer (augustus - september) worden regelmatig Lederschildpadden waargenomen langs de zuidkust van Bretagne (Frankrijk), Engeland

en langs de kusten van Ierland. Het gaat om exemplaren die vanuit de tropen naar het noorden trekken, op zoek naar kwallen (hun hoofdvoedsel). Eind september, begin oktober trekken ze dan weer naar het zuiden. De belangrijkste legstranden in het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan bevinden zich rond de Guyana's (Frans-Guyana, Suriname & Guyana) en de Caraïbische Zee.

Eerdere waarnemingen

De vorige waarneming dateert van 27 september 2018 toen een zwemmende Lederschildpad werd gefilmd voor de kust van Nieuwpoort. Op 19 december 2000 werd een stervend exemplaar opgemerkt in de branding van het strand van Mariakerke (Oostende). Het dier werd door de brandweer op het strand getrokken en overgebracht naar het opvangcentrum te Blankenberge, waar het dezelfde dag nog stierf. Het betrof een mannetje van 194 cm en 370 kg. Uit de autopsie bleek dat het dier vermoedelijk enkele dagen eerder ernstig verwond werd door een sloopschroef. Dit was de derde waarneming van deze soort aan de Belgische kust, na dode dieren op 24 december 1988 op het strand van Middelkerke en op 10 september 1998 voor de kust van De Haan. Ook de Lederschildpad van 1998 werd hoogstwaarschijnlijk gedood door een sloopschroef. Het exemplaar van Oostduinkerke betreft dus de vijfde zekere Belgische waarneming en pas de tweede van een levende Lederschildpad op 'volle' zee.

Kenmerken

De Lederschildpad heeft een groot en opvallend schild, waar vier zwempoten, een kop en een staart uitsteken. De Lederschildpad kan de ledematen en kop niet in het schild terugtrekken bij gevaar. Het is de grootste en zwaarste schildpad ter wereld. De soort staat op de Rode Lijst van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN) opgenomen in de categorie 'Kwetsbaar'.

De Nederlandse collega's van RAVON hebben een herkenningskaart gemaakt, waarmee de verschillende soorten zeeschildpadden die in de Noordzee als dwaalgast kunnen opduiken goed van elkaar te onderscheiden zijn. Alle waarnemingen van zeeschildpadden in België kunnen worden gemeld op www.waarnemingen.be, bij voorkeur gedocumenteerd met beeldmateriaal. Waarnemingen van gestrande exemplaren moeten ook steeds worden gemeld aan de lokale overheidsdiensten (politie of brandweer) of op het noodnummer 112.

Tekst: Dominique Verbelen, Natuurpunt Studie

Inhoud Jaargang 39

Jaargang 39 nr. 1 (2019)

Inhoud, Excursiekalender SWG 2019, Excursieprogramma Slak-in-Du 2019, Excursiekalender Nederlandse SWG 2019		1
Francis Kerckhof	<i>Mulinia lateralis</i> (Say, 1822) de Kleine Amerikaanse strandschelp nu ook in België	4
Frank De Winter	Pantserfragmenten van zee-egels, geschikt voor determinatie?	10
Nathal Severijns	Verslag van de meerdaagse SWG-excursie naar Dale (Wales) van 27 maart tot 2 april 2017	22

Jaargang 39 nr. 2 (2019)

Inhoud, Excursiekalender SWG 2019, Meerdaagse excursie 2020, Excursieprogramma Slak-in-Du – 2019, Excursiekalender Nederlandse SWG 2019		41
Guido Rappé	Mega-kwal of bloemkookkwal? Neen, zeepaddenstoel !	45
Guido Rappé, Jozef Vansteenkiste, Ingrid Jonckheere	Eikapsels van Haaien en Roggen op de stranden van Oostende tot het Zwin	46
René Billiau	Verslag van twee grote strandingen van Wijde mantel (<i>Aequipecten opercularis</i>) op het strand van De Panne	58
Persbericht	Zeldzame octopus spoelt aan in De Haan	68
Boekbespreking		69

Jaargang 39 nr. 3-4 (2019)

Inhoud, Excursiekalender SWG 2020, Jaarvergadering 2020, Meerdaagse excursie 2020, Excursiekalender Nederlandse SWG 2020		73
Francis Kerckhof	Nieuwe waarnemingen van Platte oesters <i>Ostrea edulis</i> Linnaeus, 1758 op gezonken boeien voor de kust van Nieuwpoort	80
Ingrid Jonckheere en Francis Kerckhof	Nieuwe vondsten van de Stralende paardenmossel <i>Modiolus adriaticus</i> Lamarck, 1819 uit de zuidelijke Noordzee	86

Francis Kerckhof	De Brakwaterstrandschelp <i>Rangia cuneata</i> G.B. Sowerby I, 1832 heeft nu ook de kustzone bereikt	89
Franky Bauwens	Het Strand van Zeebrugge, immens groot en onbekend?	92
Marie-Thérèse Vanhaelen	De Blauwe haarkwal <i>Cyanea lamarckii</i> en enkele andere waarnemingen te Koksijde in 2018	100
Marie-Thérèse Vanhaelen	Een Rechtsgestrepte platschelp <i>Tellina fabula</i> met afwijkende bestreping in 2017 te Koksijde	102
Nieuwsbericht		105
Inhoud jaargang 39		107

